

Eget sparande till pension

– En konsumentvägledning

PENSIONS
MYNDIGHETEN

Innehåll

Sammanfattning	i
1. Om vägledningen.....	1
2. Behov av eget sparande till pension.....	2
2.1. Hur stort blir tillskottet till pensionen vid olika sparanden?	3
2.2. Arbeta längre eller spara?	5
3. Hur man sparar	8
3.1. Sparformer för alla.....	8
3.1.1. Investeringssparkonto (ISK).....	8
3.1.2. Kapitalförsäkring	10
3.1.3. Direktsparande i fonder/aktier.....	12
3.1.4. Sparande på konto	13
3.1.5. Amortera på bolån.....	14
3.2. Sparform för den som har tjänstepension - löneväxling.....	14
3.3. Sparformer för den som inte har tjänstepension.....	16
3.3.1. Individuellt pensionssparande (IPS).....	17
3.3.2. Privat pensionsförsäkring.....	18
4. Placeringsalternativ för pensionssparande.....	20
4.1. Fondsparande.....	20
4.1.1. Låg fondavgift.....	20
4.1.2. Värdeutveckling och risk hänger ihop.....	20
4.1.3. Globala aktiefonder med låg avgift.....	21
4.2. Traditionell försäkring.....	21

Sammanfattning

Pensionen kommer ofta från olika håll. De flesta som arbetar kommer att, förutom allmän pension från staten, också att få en tjänstepension via sin arbetsgivare. Den som kan och vill kan också spara privat. Att spara privat är viktigt för egna företagare eller andra som inte har en tjänstepension i sin anställning.

Att tänka på vid eget sparande till pension:

- Logga in på pensionsmyndigheten.se och se hela din pension för att få en uppfattning om storleken på din framtida pension.
- Att ta ut pension senare innebär normalt en högre pension per månad. Testa olika pensionsåldrar när du loggar in och se vad effekten blir för dig. Sparande på investeringssparkonto (ISK) är ett alternativ för långsiktigt sparande. Ett annat alternativ är en kapitalförsäkring om du är i behov av försäkringsskydd och beredd att betala för det. Skyddet kan bestå i att försäkringsbolaget betalar in pengar till din kapitalförsäkring om du blir långvarigt sjukskriven eller om du vill ha extra ekonomiskt skydd till din familj om du avlider före en viss ålder. Försäkringsbolaget kan också placera pengarna åt dig. För att försäkringsinslaget ska vara starkt anser Pensionsmyndigheten att eget sparande bör tas ut livsvarigt för att bli ett tillräckligt bra skydd vid ett långt liv. Många alternativ som erbjuds idag saknar möjligheten till livslång utbetalning och det saknas idag en särskild sparprodukt för pensionen.
- Om du inte har tjänstepension får du spara avdragsgillt. I det fallet är ett individuellt pensionssparande (IPS) ett alternativ för långsiktigt sparande. Ett annat alternativ är en privat pensionsförsäkring om du är i behov av försäkringsskydd och beredd att betala för det. Skyddet kan bestå i att försäkringsbolaget betalar in pengar till din pensionsförsäkring om du blir långvarigt sjukskriven eller om du vill ha extra ekonomiskt skydd till din familj om du avlider före en viss ålder. Försäkringsbolaget kan också placera pengarna åt dig.
- Om du har tjänstepension och tjänar mer än cirka 46 000 kronor i månaden kan löneväxling vara ett alternativ för långsiktigt sparande.
- För ett långsiktigt sparande kan globala aktiefonder med låga avgifter, till exempel indexfonder, vara ett bra alternativ.
- Ett riktmärke för sparande i en global aktieindexfond är att det inte bör kosta mer än 0,40 procent per år i fondavgift.
- Har du bolån kan ett alternativ vara att kombinera långsiktigt sparande med en löpande amortering på lånen. Att se sin amortering som ett pensionssparande, som man kan frigöra pengar från vid behov, kanske dock inte är realistiskt, men ett bra sätt att minska risken för höga bostadskostnader i framtiden.

1. Om vägledningen

Den här konsumentvägledningen syftar till att bidra med ökad kunskap om vad du bör tänka på vid eget sparande till pension och de sparformer som finns för långsiktigt sparande som försörjning mot ålderdom eller försäkring vid ett långt liv.

Det huvudsakliga sparandet till pension sker via den allmänna pensionen, som man tjänar in till genom att arbeta och betala skatt, se Figur 1. Den allmänna pensionen består av inkomstpension och premiepension.

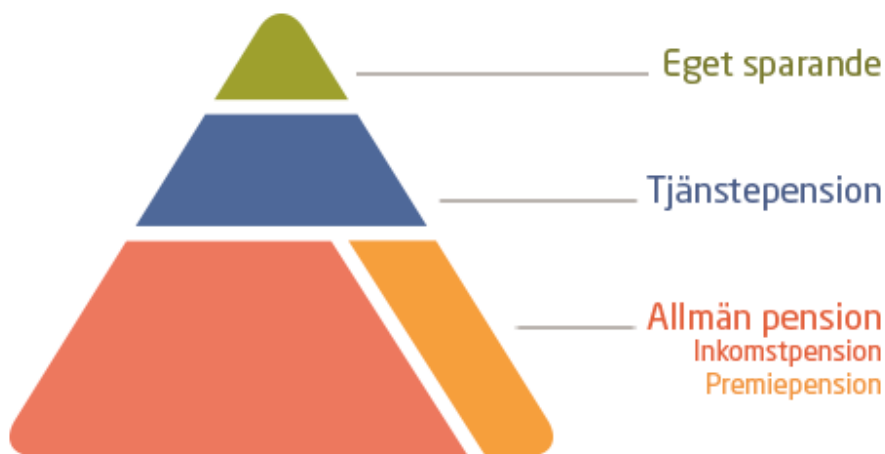
De flesta som arbetar har, förutom allmän pension, en tjänstepension via sin arbetsgivare. Om du omfattas av kollektivavtal på din arbetsplats så innebär det bland annat att din arbetsgivare sätter av pengar till din tjänstepension. En del anställda har individuella pensionsavtal med arbetsgivaren.

De som startar och driver ett eget företag omfattas inte av en tjänstepensionsförsäkring. Det är heller inte ovanligt att anställda på företag med endast ett fåtal anställda saknar tjänstepensionsavtal. Fråga din arbetsgivare om du har tjänstepension i din anställning om du är osäker.

De som inte har tjänstepension i sin anställning har ett större behov av ett eget sparande till pension. För denna grupp finns fortfarande möjlighet att ha ett avdragsgillt privat pensionssparande, något som slopades för övriga löntagare 2016.

Andra grupper som kan vara i behov av ett eget långsiktigt sparande till pension är till exempel de som arbetat deltid under längre perioder samt de som bosatt sig i Sverige senare i livet och inte har pension från något annat land.

Figur 1: Pensionspyramiden

I kapitel 2 resonerar vi kring hur man som individ kan göra en bedömning kring sitt behov av eget sparande till pensionen samt visar beräkningar för hur mycket sparande som krävs för att kunna ta ut pension ett år tidigare. I kapitel 3 redovisas de sparformer som finns tillgängliga på marknaden och för olika livssituationer samt för- och nackdelar med dem. Slutligen

presenteras i kapitel 4 ett par olika placeringsalternativ man som individ måste ta ställning till vid ett eget sparande.

2. Behov av eget sparande till pension

Genom att logga in på pensionsmyndigheten.se eller minPension.se kan man som pensionssparare eller pensionär se hela sin pension och dess beståndsdelar samt skaffa sig en bild av den förväntade totala storleken på pensionen. Genom att gå igenom och jämföra de inkomster och utgifter man har idag som förvärvsaktiv med vilka man förväntas komma att ha som pensionär kan man själv försöka bedöma om den prognostiserade pensionen kommer att räcka till de utgifter man tror sig ha vid pensionering. Om man är ung och ganska nyligen börjat arbeta kan dock pensionsprognosen vara något mer osäker.

Om man gör bedömningen att pensionen enligt prognosen troligen inte kommer att täcka de utgifter man önskar sig som pensionär finns det flera alternativ för att påverka sin pension. Det allra viktigaste är att arbeta så många år som möjligt och att se till att omfattas av en tjänstepension via sin anställning. Om man inte har tjänstepension via sin anställning bör man försöka spara motsvarande belopp, normalt 4,5 – 6 procent av bruttolönen, som sätts in av arbetsgivaren för den som har tjänstepension. Att arbeta längre innebär för de flesta också att pensionen ökar. För dig som saknar tjänstepension i din anställning eller är egenföretagare finns det möjlighet att göra avdrag på skatten för pensionssparande, så kallats individuellt pensionssparande (IPS), vilket du kan läsa mer om i avsnitt 3.3.

Ett komplement till de ovan nämnda alternativen är att starta ett eget pensionssparande. Det kan man göra av nämnda anledning för att få pensionen att räcka till större utgifter eller för att skapa en buffert som trygghet vid oförutsedda utgifter. Alla individer har sina egna olika skäl efter sina specifika livssituationer för att spara själv till pensionen.

Det förekommer ofta en föreställning bland pensionssparare om att ett privat sparande är nödvändigt för att säkra en trygg pension. Pensionsmyndigheten menar att det är av allra största vikt att pensionssparare själva gör en egen bedömning över sina uppskattade framtida utgifter och prognosticerade pension. Ett extra sparande innebär också ett minskat privatekonomiskt utrymme för oförutsedda utgifter idag.

Det är också klokt att först se till att ha en buffert för oförutsedda utgifter, till exempel om en vitvara går sönder eller om man får vänta på a-kasseersättning vid arbetslöshet, innan man startar ett privat pensionssparande. En lämplig summa som brukar nämnas i detta sammanhang kan vara två till tre månadslöner netto. Behovet av buffert kan dock variera stort mellan olika individer. Ett buffertsparande är ett kortsiktigt sparande och bör vara lätt tillgängligt. Det placeras lämpligen på ett sparkonto utan bindningstid med så hög ränta som möjligt och med

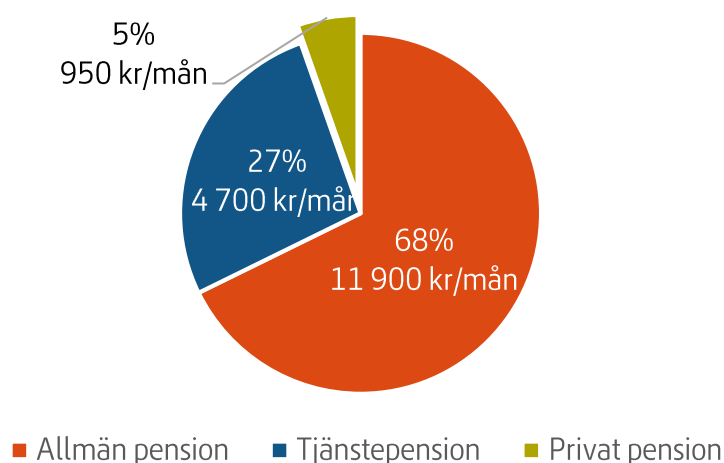
statlig insättningsgaranti.¹ Sparanden på medellång sikt kan vara exempelvis till en resa, en bil eller kontantinsatsen till en bostad. Det egna sparandet till pensionen utgör för de flesta det mest långsiktiga sparandet. I detta sparande kan det vara klokt att ta en högre risk för att uppnå en högre förväntad värdeutveckling.

I genomsnitt lever vi ett längre och friskare liv än föregående generationer. Om man vid 65 års ålder tar ut privat pension under 5 års tid kan det upplevas som ett stort avbräck när man blir 70 och den delen av pensionen försvinner. Det samma gäller om man tar ut tjänstepensionen under en kortare tid. Det kan därför vara klokt att fundera över hur lång tid man ska ta ut de olika pensionsdelarna, samt ta reda på hur mycket som finns kvar att leva på när dessa utbetalningar upphör.

2.1. Hur stort blir tillskottet till pensionen vid olika sparanden?

För att få en ungefärlig bild av hur stort det egna sparandet till pensionen varit historiskt kan man studera dagens utbetalda pensioner, se figur 2. I snitt bestod den totala utbetalda pensionen bland dagens pensionärer till 5 procent av ett eget sparande² under 2018, se figur 2 nedan.

Figur 2. Utbetalad pension som andel av total pension samt belopp efter typ av utbetalning, medelvärden 2018

Hur mycket sparandet påverkar den totala pensionen beror på hur länge man arbetar, hur länge man sparar privat och under hur många år det privata pensionssparandet tas ut. Hur mycket det privata sparandet påverkar procentuellt beror också på hur mycket tjänstepension man har. Nedan visas

¹ Om man har pengar på ett konto som omfattas av den statliga insättningsgarantin innebär det att staten ger en ersättning med upp till 1 050 000 kronor om institutet där pengarna finns går i konkurs. Vid ett högre kapital än taket för insättningsgarantin bör du som individ investera överskjutande belopp i en annan bank/institut som också erbjuder insättningsgarantin för att säkra hela kapitalet.

² Består av sparande i avdragsgill form (IPS) samt privata pensionsförsäkringar och kapitalförsäkringar.

vad ett sparande på 500 kronor per månad betyder i tillskott till pensionen i förhållande till uttagstid och sparandetid.³

Beräkningarna i tabell 1 visar att ett avdragsgillt sparande på 500 kronor per månad ger mellan 300 och 2 100 kronor extra i månaden beroende på om sparandet sker under 10, 20 eller 30 år och hur under hur många år utbetalningen sker. Om den totala allmänna och tjänstepensionen för en individ är enligt figur 2 betyder det ett tillskott till pensionen mellan 2 och 14 procent.

Tabell 1. Tillskott till pensionen (kronor per månad) från ett avdragsgillt privat pensionssparande med ett månadssparande på 500 kronor

	Månadsbelopp innan skatt			Månadsbelopp efter skatt		
Antal år av sparande innan pension	10 år	20 år	30 år	10 år	20 år	30 år
Vald uttagstid						
10 år	600	1 290	2 120	430	930	1 530
20 år	340	730	1 200	250	530	870
Livslångt från 65 år ålder	290	630	1 030	210	450	740
Livslångt från 69 års ålder	330	710	1 160	240	510	840

Avdragsgillt sparande till pension slopades för allmänheten år 2016 och kan nu enbart nyttjas av egenföretagare samt personer som saknar tjänstepension i sin anställning.⁴ För de allra flesta är därför alternativet att spara med redan skattade pengar i ett så kallat ISK-konto. En ungefärlig tumregel är att storleken på sparande du behöver med skattade pengar för att motsvara ett avdragsgillt sparande är beloppet i det avdragsgilla sparandet minus

³ Exemplet på denna sida används genomgående i rapporten och avser en person som är född 1975 och som började arbeta vid 23 års ålder. Personen antas ha ett tjänstepensionsavtal inom avtalsområdet SAF-LO och går i pension vid 65 års ålder. Samtliga pensioner tas ut livsvarigt. Beräkningarna utgår från en årlig avkastning på framtida pensionskapital (premiepension, tjänstepension och eget pensionssparande) på 1,7 procent efter avgifter. För historisk avkastning används avkastningen på fonderna inom premiepensionen. Avgifterna antas vara 0,4 procent, inflationen antas vara 0 procent och inkomsttillväxten antas vara 0 procent, på så vis presenteras resultaten på samma vis som i prognosen på minPension.se, det vill säga i fasta priser och dagens löneläge. Beräkningarna utfördes i Typfallsmodellen version 3.9, som är tillgänglig på Pensionsmyndighetens webbplats.

⁴ Mer om skillnaderna mellan olika typer av sparanden i kapitel 3.

marginalskatten, det vill säga ungefär ett minus 28 procent, vilket i detta fall betyder 360 kronor per månad⁵ 6.

Tabell 2 nedan visar vad ett månadssparande på 360 kronor på ett investeringssparkonto eller i en kapitalförsäkring ger för tillskott till pensionen i förhållande till uttagstid och sparandetid.

Tabell 2. Tillskott till pensionen (kronor per månad) från ett investeringssparkonto eller en kapitalförsäkring med ett månadssparande på 360 kronor

Antal år av sparande innan pensions	Månadsbelopp innan skatt			Månadsbelopp efter skatt		
	10 år	20 år	30 år	10 år	20 år	30 år
Vald uttagstid						
10 år	*	*	*	422	886	1 424
20 år	*	*	*	239	503	808
Livslångt från 65 år ålder	*	*	*	205	431	693
Livslångt från 69 års ålder	*	*	*	233	489	778

* Inte applicerbart. Sparandet sker på skattade pengar

Tillskottet per månad blir något lägre än vad tillskottet blivit med ett avdragsgillt pensionssparande, trots antagandet om samma inkomstskatt vid sparandetillfället som uttagstillfället. Det beror på att den årliga skatten på schablonavkastningen är högre för ISK och kapitalförsäkring än vad den är för ett avdragsgillt sparande.

2.2. Arbeta längre eller spara?

Om du efter en genomgång av din ekonomiska situation idag och den förväntade pensionen i framtiden fortfarande inte tycker att sparandet i den allmänna pensionen och tjänstepensionen ger dig en tillräckligt bra pension kan du välja att antingen arbeta längre, spara ytterligare för att förstärka pensionen eller en kombination av båda. Nedan, i tabell 3, visas vad det betyder om man arbetar ett år längre vid en lönenivå på 25 000 respektive

⁵ $500 \cdot (100 - 0,28) = 360$ kronor per månad. Tumregeln är ungefärlig eftersom kapitalskatten mellan IPS och ISK skiljer sig åt, mer om detta i kapitel 3.

⁶ För de som kommer betala statlig inkomstskatt på sin pension motsvarar 250 kronor utan avdragsrätt ett sparande på 500 kronor med avdragsrätt.

35 300 kronor i månaden, vilket var den genomsnittliga lönen 2019 enligt Medlingsinstitutet, samt vilket avdragsgillt sparande som krävs för att kompensera det extra årets arbete och därmed ta ut pension ett år tidigare utan förändrad pensionsnivå.

Att arbeta ett år extra efter 65 års ålder ger knappt 900 kronor mer i pension före skatt. För att spara ihop motsvarande pension via ett avdragsgillt sparande krävs det 325 kronor i månaden under 30 års tid, 675 kronor per månad under 20 års tid alternativt 1 490 kronor per månad under 10 års tid. Beloppen som anges i tabell 3 är samtliga före skatt.

Tabell 3. Cirka sparande som krävs per månad med avdragsgillt sparande (före skatt) för att kompensera ett års extra arbete vid olika lönenivåer, livsvarig utbetalning

25 000 kronor i månadsinkomst år 2021	Bruttopension	Tillskott till pensionen vid ett års extra arbete	Belopp per månad och antal år av sparande som krävs		
			30 år	20 år	10 år
Pension vid 65	15 500	880	325	675	1 490
Pension vid riktålder, 68 år	18 200	1 100	405	840	1 830
35 300 kronor i månadsinkomst år 2021					
Pension vid 65	21 800	1 240	460	950	2 100
Pension vid riktålder, 68 år	25 700	1 550	580	1 190	2 600

Tillskottet till pensionen efter 68 års ålder är högre eftersom när man arbetar ett år längre sprids det pensionskapital man arbetat ihop ut på färre utbetalningsår som pensionär. Man tjänar också in mer pengar till pension under det ”extra” år som man arbetar. Den stora effekten ges av att kapitalet sprids på färre år. För att spara ihop till motsvarande tillskott till pensionen behövs ett större sparande. Samma princip gäller för en individ med 35 300 kronor i inkomst år 2020.

I tabell 4 visas samma sak som ovan fast istället beloppen som krävs i sparande med redan skattade pengar, det vill säga i ett investeringssparkonto (ISK) eller en kapitalförsäkring. Beloppen som krävs motsvarar ungefär beloppen i tabell 3 fast efter dragen marginalskatt samt skillnaden i skatt på schablonavkastningen mellan sparformerna.

För ett typfall med en genomsnittlig månadsinkomst, 35 300 kronor, betyder ett års extra arbete efter 65 års ålder drygt 1 200 kronor extra i pension. För att nå upp till samma livsvariga belopp krävs ett sparande med skattade pengar om 330 kronor per månad i 30 år, 680 kronor per månad i 20 år eller 1 510 kronor per månad i 10 år.

Tabell 4. Cirka sparande som krävs per månad från ett investeringssparkonto eller en kapitalförsäkring (efter skatt) för att kompensera ett års extra arbete vid olika lönenivåer, livsvarig utbetalning

25 000 kronor i månadsinkomst år 2021	Bruttopension	Tillskott till pensionen vid ett års extra arbete	Belopp per månad och antal år av sparande som krävs		
			30 år	20 år	10 år
Pension vid 65	15 500	880	230	490	1 070
Pension vid riktålder, 68 år	18 200	1 100	290	600	1 320
35 300 kronor i månadsinkomst år 2021					
Pension vid 65	21 800	1 240	330	680	1 510
Pension vid riktålder, 68 år	25 700	1 550	420	860	1 870

3. Hur man sparar

Efter att man bestämt sig för att spara ett visst belopp behöver man ta reda på hur man sparar och vilka former det finns för detta. Det finns sparformer som alla kan använda sig av, en sparform som speciellt passar för dem som har tjänstepension i sin anställning och ett par sparformer som de som inte har tjänstepension i sin anställning kan använda sig av. I den sistnämnda gruppen ingår de som driver eget företag.

Många av de sparformer som idag erbjuds saknar möjligheten till livslång utbetalning. Pensionsmyndigheten anser att för att pensionsinslaget ska vara tillräckligt starkt i en produkt, i jämförelse med dagens investeringssparkonto, kapitalförsäkring eller vanligt depåkonto, bör förvald uttagstid vara livsvarig och minsta uttagstid 10 år. Ett sparande som till stor del konsumeras upp innan 65 års ålder, eller kommande riktålder, kan precis som idag ske i till exempel ett investeringssparkonto eller i en kapitalförsäkring och är i den bemärkelsen inte ett särskilt sparande till pension. Det saknas dock idag en särskild sparprodukt för pensionen och därför går vi i detta avsnitt igenom de i dagläget tillgängliga formerna för sparande generellt som också kan användas för sparande till försörjning eller extra försäkring vid ålderdom.

3.1. Sparformer för alla

För löntagare finns det som tidigare nämnt inte längre någon sparform speciellt för pensionssparande. Den möjligheten är sedan 2016 endast tillgänglig för de som inte har tjänstepension. För att ändå kunna separera sitt sparande kan man ha skilda konton för pensionssparande och annat sparande.

3.1.1. Investeringsparkonto (ISK)

Investeringsparkonto (ISK) är en sparform som erbjuds av de flesta banker. Tillgångarna, som finns på ett investeringssparkonto, kan bestå av fonder, aktier och andra finansiella produkter. Tillgångarna på investeringssparkontot schablonbeskattas årligen, till skillnad från ett direktsparande i fonder eller aktier där skatten istället betalas när tillgångarna säljs med vinst. Schablonskatten tas ut oavsett om värdet har ökat eller minskat under året.⁷

Investeringsparkontot är i normalfallet inte förknippat med någon avgift förutom de fondavgifter som tas ut för de tillgångar som finns på kontot. På

⁷Schablonskatten (avkastningsskatten) för 2021 är 0,375 procent. För att räkna fram kapitalunderlaget för beräkning av schablonskatten på ett ISK tar man summan av investeringssparkontots värde vid ingången av varje kvartal med tillägg för insättningar under året. Resultatet divideras med fyra. Kapitalunderlaget multipliceras sedan med 30 procent av statslåneräntan per den 30 november året innan, plus 1,0 procent. Inför 2018 beslöt regeringen om en höjning av skatten till statslåneräntan plus 1,0 procent, i stället för som tidigare statslåneräntan plus 0,75 procent. Dessutom finns ett golv som gör att schablonavkastningen blir minst 1,25 procent av kapitalet.

ett investeringssparkonto är det spararen som står tecknad som ägare av innehaven. Vid sparande i enskilda aktier innebär det att man kan gå på bolagsstämma och rösta för sitt aktieinnehav. Vanliga arvsregler gäller vid dödsfall. Vill du påverka vem som ska ärva pengarna på ditt investeringssparkonto kan du skriva ett testamente.

För- respektive nackdelar med ISK

Fördelar

- Billig sparform om du väljer fonder med låg fondavgift. I normalfallet inte förknippat med någon avgift förutom underliggande fondavgifter.
- Försäljningar av värdepapper behöver inte deklarerars.
- Kapitalvinster är inte skattepliktiga, utan beskattas istället med en årlig schablonskatt. Fonder och aktier kan bytas utan skattekostnad. Banken ombesörjer inbetalning av din skatt.
- Kan vara ett bättre alternativ för långsiktigt sparande än direktsparende i fonder och aktier på grund av lägre förväntad skatt – om du tar en viss risk i sparandet, till exempel sparande i aktiefonder.

Nackdelar

- Schablonskatten tas ut även om värdet på kontot minskat under året.
- Ingen möjlighet att utnyttja förluster för att göra avdrag på skatten.
- Kan vara ett mindre gynnsamt alternativ vid sparande i produkter med låg risk och därmed låg förväntad avkastning/värdeutveckling, till exempel räntefonder, på grund av schablonskatten.

3.1.2. Kapitalförsäkring

Kapitalförsäkring är en sparform som erbjuds av de flesta banker och försäkringsbolag. En kapitalförsäkring har en bindningstid. Det är ofta förknippat med en avgift om pengarna tas ut i förtid. Tillgångar som finns i en kapitalförsäkring schablonbeskattas och skatten tas ut oavsett om värdet ökat eller minskat under året.⁸

I kapitalförsäkringen finns även en möjlighet att välja förvaltningsform traditionell försäkring. I en traditionell försäkring är det försäkringsbolaget som placerar pengarna i olika tillgångsslag som räntebärande värdepapper, aktier och fastigheter. Bolaget ger ibland en garanti i form av att inbetalade pengar återbetalas eller i form av en garanterad ränta på insatta pengar. Eftersom det dras avkastningsskatt och avgifter från försäkringen så blir dock eventuellt den garanterade räntan i praktiken lägre.

Kapitalförsäkringar är ofta förknippade med avgifter. Det är vanligt med en fast årlig avgift och en procentuell årlig avgift som tas ut på det totala sparbeloppet⁹. Fondavgifter för de tillgångar som finns i kapitalförsäkringen tillkommer. Totalt kan det innebära ett årligt avgiftsuttag på två procent av kapitalet eller mer. Det kan vara klokt att ta reda på vilka avgifter som tas ut och hur de påverkar de framtida utbetalningarna från försäkringen.

Uppgifterna går att hitta i faktabladet, den fasta årliga avgiften kallas ofta ”Fast avgift” och den rörliga avgiften kallas ofta ”Kapitalavgift”. Avgiften för förvaltning i fonder brukar listas separat, till exempel som ”Förvaltningskostnad”, ”Årlig avgift fondförvaltning” eller liknande.

Pengarna från en kapitalförsäkring kan tas ut som månatliga utbetalningar eller som ett engångsbelopp. I en kapitalförsäkring ingår ett återbetalningsskydd. Den försäkrade kan själv ange förmånstagare och styra vem som ska få pengarna vid dödsfall. Inom kapitalförsäkringen finns också möjlighet att välja till försäkringsskydd i form av till exempel premiefrielse och familjeskydd. Premiefrielse innebär att försäkringsbolaget helt eller delvis tar över premieinbetalningen till försäkringen om den försäkrades arbetsförmåga är nedsatt på grund av sjukdom eller olycksfallsskada. Familjeskydd innebär att ett förhandsvalt belopp betalas ut till förmånstagare om den försäkrade skulle avlida innan försäkringen har betalats ut.

⁸ Schablonskatten (avkastningsskatten) för 2020 är 0,375 procent. Kapitalunderlaget för beräkning av schablonskatten i en kapitalförsäkring är kapitalförsäkringens värde vid ingången av året med tillägg för insättningarna under året. Insättningar under andra halvan av året tas dock bara upp till halva värdet. Kapitalunderlaget multipliceras sedan med 30 procent av statslåneräntan per den 30 november året innan, plus 1,0 procent. Inför 2018 beslöt regeringen om en höjning av skatten till statslåneräntan plus 1,0 procent, i stället för som tidigare statslåneräntan plus 0,75 procent. Dessutom finns ett golv som gör att schablonavkastningen blir minst 1,25 procent av kapitalet.

⁹ För kapitalförsäkringen utgår även en mindre försäkringsavgift vilket i ger rätt till 99-101 procent av marknadsvärdet vid dödsfall.

Konsumenternas Försäkringsbyrå har tagit fram en jämförelse mellan olika kapitalförsäkringar där man bland annat på ett överskådligt sätt kan jämföra avgifter, försäkringsskydd, lägsta/högsta sparbelopp och återköpsvillkor¹⁰.

För- respektive nackdelar med kapitalförsäkring

Fördelar

- Kapitalvinster är inte skattepliktiga, utan beskattas istället med en årlig schablonskatt. Fonder och aktier kan bytas utan skattekostnad. Försäkringsbolaget ombesörjer inbetalning av skatt, som tas ut löpande från försäkringen.
- Försäljningar behöver inte deklarerars.
- Möjlighet till månatliga utbetalningar.
- Möjlighet till och valbara försäkringsinslag såsom premiefrielse och familjeskydd.
- Möjlighet att själv ange förmånstagare och styra vem som ska få pengarna vid dödsfall.
- Möjlighet att spara i en traditionellt förvaltd försäkring.

Nackdelar

- Ofta en dyr sparform, som i normalfallet är förknippad med avgifter förutom underliggande fondavgifter.
- Sparandet är ofta bundet under viss tid. Under det första året och även senare tas ofta avgifter ut vid förtida försäljning.
- Ingen möjlighet att utnyttja förluster för att göra avdrag på skatten.
- Schablonskatten tas ut även om värdet på kontot minskat under året.
- Kan vara ett mindre gynnsamt alternativ vid sparande i produkter med låg risk och därmed låg förväntad avkastning/värdeutveckling, till exempel räntefonder, på grund av schablonskatten.

¹⁰ <http://www.konsumenternas.se/spara/olika-sparformer/om-kapitalforsakring/jamfor-kapitalforsakringar>

3.1.3. Direktspårnde i fonder/aktier

Sparande i fonder eller aktier kan göras via ett direktspårnde på en depå eller ett värdepapperskonto. Vid direktspårnde beskattas faktiska vinster i samband med försäljning med 30 procent. Eventuella kapitalförluster är helt eller delvis avdragsgilla i deklarationen. Utöver detta tas en årlig schablonskatt ut, vilken motsvarar 0,12 procent av fondvärdet vid årets ingång. Vid direktspårnde i enskilda aktier står spararen själv tecknad som ägare av innehaven vilket innebär en möjlighet att gå på bolagsstämma och rösta för sitt aktieinnehav.

För- respektive nackdelar med direktspårnde i fonder/aktier

Fördelar

- Billig sparform om du väljer fonder med låg fondavgift. I normalfallet inte förknippad med någon avgift förutom underliggande fondavgifter för fonder samt köp- och säljavgifter (courtage) om du har aktier.
- Möjlighet att utnyttja förluster för att göra avdrag på skatten.
- Kan vara ett bättre alternativ än investeringssparkonto eller kapitalförsäkring för spårnde i fonder med låg risk, till exempel räntefonder, på grund av schablonbeskattningen på dessa sparformer.

Nackdelar

- Kapitalvinster beskattas med 30 procent vid försäljning. Schablonbeskattade produkter, till exempel ISK eller kapitalförsäkring, kan vara mer fördelaktiga för ett långsiktigt spårnde om man är beredd att ta en viss risk i spårndet. Högre risk uppnår man genom att spårna i aktiefonder eller aktier.

Att tänk på

- Att försäljningar behöver deklarerars är inte en direkt nackdel men uppfattas av många som svårt att hålla koll på och fylla i själva.

3.1.4. Sparande på konto

Ett sparalternativ med låg risk kan vara sparande på ett sparkonto med hög ränta. Sådana konton finns hos banker och sparinstitut. Genom att binda kapitalet finns oftast möjlighet till en högre ränta. Se till att välja ett konto som täcks av den statliga insättningsgarantin. Vid ett högre kapital än taket för insättningsgarantin bör du som individ investera överskjutande belopp i en annan bank som också erbjuder insättningsgarantin för att säkra hela kapitalet.

För- respektive nackdelar med sparande på konto

Fördelar

- Kan vara ett alternativ för den som önskar ett sparande med mycket låg risk.
- Möjlighet att binda kapitalet på viss tid och därmed få en bättre ränta.
- Pengarna på kontot omfattas av den statliga insättningsgarantin om maximalt 1 050 000 kronor per kund.

Nackdelar

- Ett sparande till pensionen är i de flesta fall ett långsiktigt sparande, där bör man ta högre risk. I ett sådant sparande, till exempel i aktiefonder, finns möjlighet till bättre värdeutveckling.

3.1.5. Amortera på bolån

Ett alternativt sparande för den som har lån på sin bostad kan vara sparande genom amortering. Amortering på bolånen innebär successivt lägre skuld och därmed lägre räntekostnader, samt en mindre känslighet för räntehöjningar. Genom att amortera minskar skulden vilket innebär en lägre månatlig boendekostnad som pensionär. Att se sin amortering som ett pensionersparande, som man kan frigöra pengar från vid behov, kanske inte är realistiskt. Det kan vara både svårt och dyrt att belåna bostaden som pensionär. Se Pensionsmyndighetens rapport om seniorlån för mer information¹¹. Det kan också vara svårt att hitta ett nytt boende om man vill frigöra kapitalet genom att sälja bostaden. Värdeutveckling av bostäder ser olika ut i olika delar av landet. I avfolkningsbygder kan både värdeutvecklingen och möjligheten att sälja bostaden vara sämre än i växande storstadsområden.

För- respektive nackdelar med amortering på bolån

Fördelar

- Successivt lägre räntekostnader och en mindre känslighet för räntehöjningar.
- Möjlighet till lägre boendekostnad som pensionär.
- Ett bra komplement till annat långsiktigt sparande.

Nackdelar

- Varierande värdeutveckling beroende på var i landet du bor, men ett sparande i aktiefonder kan vara ett bättre alternativ för långsiktigt sparande om du önskar ha ett sparande med högre risk och chans till bättre värdeutveckling.
- Det kanske inte går att frigöra kapitalet i bostaden som pensionär eller man kan få betala en hög ränta vid belåning av bostaden som pensionär.

3.2. Sparform för den som har tjänstepension - löneväxling

Vissa arbetsgivare erbjuder möjlighet till löneväxling till förmån för pension. Bruttolöneväxling innebär att man byter en del av sin kontanta bruttolön mot en förmån, i detta fall premieinbetalning till en ”extra” tjänstepension. Eftersom löneskatten på pensionsförsäkringar är lägre än de sociala avgifterna på lönen finns möjlighet att spara ett högre belopp än den lön som avstås. Löneväxling kan göras vid ett enstaka tillfälle eller

¹¹ <https://www.pensionsmyndigheten.se/statistik-och-rapporter/Rapporter/rapporter>. Senaste versionen av rapporten Seniorlån är publicerad 2017.

fortlöpande. Lönevaxling bör dock endast göras om bruttolönen, efter löneavståndet, ligger över 45 865 kr per månad (2021). Annars urholkas underlaget för allmän pension och det kan också påverka andra socialförmåner, som föräldra- och sjukpenning. Se till att din ordinarie tjänstepension inte påverkas och att den grundas på din lön före lönevaxlingen.

För- respektive nackdelar med lönevaxling

Fördelar

- Möjlighet att spara av bruttolönen, vilket innebär en skattekredit fram till pensionering och liknar det tidigare avdragsgilla pensionssparandet för vanliga löntagare.
- Möjlighet att spara på ett sätt som är bundet till pensionen, vilket liknar det tidigare avdragsgilla pensionssparandet för vanliga löntagare.
- Möjlighet att, vid överenskommelse med arbetsgivaren, pensionsspara ett högre belopp än den lön du avstår på grund av att löneskatten på premieinbetalning till pensionsförsäkring är lägre än de sociala avgifterna på lönen.
- Möjlighet till månatliga utbetalningar och valbara försäkringsinslag såsom premiefrielse och familjeskydd.
- Möjlighet att spara i traditionellt förvaltd försäkring.
- Möjlighet att komma åt låga avgifter vid sparande inom de kollektivavtalade tjänstepensionerna.

Nackdelar

- Lönevaxling bör endast göras om bruttolönen, efter löneavståndet, ligger över 45 865 kr per månad (2021). Annars urholkas underlaget som ligger till grund för allmän pension och andra socialförmåner. Det innebär att den allmänna pensionen och andra ersättningar blir lägre.
- Om sparandet inte sker i kollektivt upphandlade bolag är sparandet ofta förknippat med höga avgifter, till exempel i form av fast årlig avgift och en procentuell årlig avgift på sparkapitalet.
- Om du blir sjuk och har rätt till sjukpension via din tjänstepension så kan den bli lägre när du lönevaxlar. Det beror på att sjukpensionen för de flesta grundar sig på inkomsten du har efter avdraget för lönevaxling.
- Blir du arbetslös och har en inkomstförsäkring via till exempel ditt fackförbund blir inkomstförsäkringen lägre, av samma anledning som ovan.

3.3. Sparformer för den som inte har tjänstepension

Anställda som helt saknar pensionsrätt i anställningen, inklusive de som äger och arbetar i sina egna aktiebolag, och skatteskyldiga som har inkomst av aktiv enskild näringsverksamhet kan göra årliga avdrag i deklARATIONEN med ett belopp som motsvarar 35 procent av den avdragsgrundande inkomsten. Beloppet får maximalt uppgå till 10 prisbasbelopp eller 476 000 kronor (2021).

Löntagare utan tjänstepension i sin anställning

Sedan inkomståret 2016 har endast löntagare utan rätt till tjänstepension i sin anställning möjlighet att göra avdrag för privat pensionssparande.

Aktiv enskild näringsverksamhet

Om man driver aktiv enskild näringsverksamhet, ofta kallad enskild firma, har man rätt att göra avdrag för privat pensionssparande. Om man som enskild näringsidkare gör avdrag för pensionssparande så sänker man den inkomst som den allmänna pensionen och många andra sociala förmåner grundas på. Sänkningen sker med beloppet för pensionssparandet plus den så kallade särskilda löneskatten på pensionssparbeloppet på 24,26 procent. Det kan därför vara klokt att undvika att göra avdrag för privat pensionssparande så länge man tar ut en lön eller har ett överskott som är lägre än 44 758 kronor per månad (2021), där gränsen för statlig inkomstskatt går. Om man vill maximera inbetalningen till den allmänna pensionen gör man avdrag för privat pensionssparande först vid en lön eller överskott överstigande 45 833 kronor i månaden (2021). Spara istället av de skattade pengarna i någon av sparformerna som är beskrivna ovan. Se rapporten Spara till pension som företagare för mer information¹².

Eget aktiebolag

Företagare som äger sitt eget aktiebolag och vars bolag endast betalar in allmän pension för ägarens räkning har, liksom övriga löntagare utan tjänstepension, rätt att göra avdrag för privat pensionssparande i inkomstdeklarationen. När avdraget görs från en uttagen lön i aktiebolaget påverkas inte inbetalningarna till allmän pension eller andra förmåner inom socialförsäkringssystemet negativt. Det är således en skillnad mot aktiv enskild näringsverksamhet där avdraget påverkar lönen eller överskottet och därmed reducerar den inkomst som allmän pension och andra sociala förmåner grundar sig på.

För företagare som driver aktiebolag kan det således vara ett alternativ att pensionsspara avdragsgillt. Vid en lön över gränsen för statlig skatt framstår alternativet som än mer förmånligt, det vill säga att när avdrag gjorts i deklARATIONEN ligger inkomsten fortfarande på minst 44 758 kronor i

¹² <https://www.pensionsmyndigheten.se/statistik-och-rapporter/Rapporter/rapporter>. Den senaste versionen av rapporten Spara till pension som företagare är publicerad 2020.

månaden (2021). Om man vill maximera inbetalningen till den allmänna pensionen gör man avdrag för pensionssparande först vid en lön över 45 833 kronor i månaden. Se rapporten Spara till pension som företagare för mer information¹³.

3.3.1. Individuellt pensionssparande (IPS)

Individuellt pensionssparande (IPS) är en sparform som erbjuds av de flesta banker. Tillgångarna, som finns på ett konto, kan bestå av fonder, aktier och finansiella produkter. Kontot för individuellt pensionssparande schablonbeskattas årligen. Schablonskatten tas ut oavsett om värdet ökat eller minskat under året.¹⁴ Inbetalningarna till ett individuellt pensionssparande är avdragsgilla i deklarationen för de som saknar tjänstepension i sin anställning.

Individuellt pensionssparande är i normalfallet inte förknippat med någon avgift förutom de fondavgifter som tas ut för de tillgångar som finns på kontot. Inom ett individuellt pensionssparande är det spararen och inte ett försäkringsbolag som står tecknad som ägare av innehaven. Vid sparande i enskilda aktier innebär det en möjlighet att gå på bolagsstämma och rösta för sitt aktieinnehav.

Pengarna från ett individuellt pensionssparande kan tas ut som månatliga utbetalningar, tidigast från 55 års ålder. Utbetalt belopp beskattas som inkomst av tjänst. Ägaren av det privata pensionssparandet kan själv ange förmånstagare inom en begränsad krets och därmed styra vem som får pengarna vid dödsfall. Om den som äger det individuella pensionssparandet avlider och förmånstagare saknas betalas pengarna ut till dödsboet.

För- respektive nackdelar med IPS

Fördelar

- Billig sparform om du väljer fonder med låg förvaltningsavgift. I normalfallet inte förknippat med någon avgift förutom underliggande fondavgifter.
- Beskattas med en årlig schablonskatt. Fonder och aktier kan bytas utan skattekostnad.
- Möjlighet till månatliga utbetalningar.

Nackdelar

- Schablonskatt tas ut även om värdet på kontot minskat under året.

¹³ <https://www.pensionsmyndigheten.se/statistik-och-rapporter/Rapporter/rapporter>. Den senaste versionen av rapporten Spara till pension som företagare är publicerad 2020.

¹⁴ Schablonskatten (avkastningsskatten) för 2021 kommer att vara 0,075 procent. Värdet på IPS kontot vid årets ingång utgör kapitalunderlaget. Kapitalunderlaget multipliceras sedan med 15 procent av föregående års genomsnittliga statslåneränta.

3.3.2. Privat pensionsförsäkring

Privat pensionsförsäkring är en sparform som erbjuds av de flesta banker och försäkringsbolag. I likhet med individuellt pensionssparande (IPS) är premieinbetalningarna till en pensionsförsäkring avdragsgilla för de som saknar tjänstepension i sin anställning. Tillgångar som finns i en privat pensionsförsäkring schablonbeskattas och skatten tas ut oavsett om värdet ökat eller minskat under året.¹⁵

I den privata pensionsförsäkringen finns möjlighet att välja förvaltningsform traditionell försäkring. I en traditionell försäkring är det försäkringsbolaget som placerar pengarna i olika tillgångsslag som räntebärande värdepapper, aktier och fastigheter. Bolaget ger oftast en garanti i form av att garantera återbetalning av insatta pengar eller en garanterad ränta på insatta pengar. Eftersom det dras avkastningsskatt och avgifter från försäkringen så blir dock den eventuellt garanterade räntan i praktiken lägre.

Pensionsförsäkringar är ofta förknippade med avgifter. Det är vanligt med en fast årlig avgift och en procentuell årlig avgift som tas ut på det totala sparbeloppet. Fondavgifter för de tillgångar som finns i försäkringen tillkommer. Totalt kan det innebära ett årligt avgiftsuttag på två procent av kapitalet eller mer. Det kan vara klokt att ta reda på vilka avgifter som tas ut och hur de påverkar de framtida utbetalningarna från försäkringen. Uppgifterna går att hitta i faktabladet, den rörliga avgiften kallas ofta ”Kapitalavgift” och den fasta årliga avgiften kallas ofta ”Fast avgift”. Avgiften för förvaltning i fonder brukar listas separat, till exempel som ”Förvaltningskostnad”, ”Årlig avgift fondförvaltning” eller liknande.

Pengarna från en privat pensionsförsäkring kan tas ut som månatliga utbetalningar. En privat pensionsförsäkring kan tecknas med eller utan återbetalningsskydd. Återbetalningsskydd innebär att försäkringens värde utbetalas till utsedd förmånstagare om försäkringstagaren dör. Utan återbetalningsskydd får man en något högre pension. Förmånstagare kan utses inom en begränsad krets. Inom den privata pensionsförsäkringen finns också möjlighet att välja till försäkringsskydd i form av till exempel premiebefrielse och familjeskydd. Premiebefrielse innebär att försäkringsbolaget helt eller delvis tar över premieinbetalningen till försäkringen om den försäkrades arbetsförmåga är nedsatt på grund av sjukdom eller olycksfallsskada. Familjeskydd innebär att ett förhandsvalt belopp betalas ut till förmånstagare om den försäkrade skulle avlida innan försäkringen har betalats ut.

¹⁵ Schablonskatten (avkastningsskatten) för 2021 kommer att vara 0,075 procent. Värdet på pensionssparkontot vid årets ingång utgör kapitalunderlaget. Kapitalunderlaget multipliceras sedan med 15 procent av föregående års genomsnittliga statslåneränta.

För- respektive nackdelar med privat pensionsförsäkring

Fördelar

- Beskattas med en årlig schablonskatt. Fonder och aktier kan bytas utan skattekostnad.
- Möjlighet till månatliga utbetalningar.
- Möjlighet till valbara försäkringsinslag såsom till exempel premiefrielse och familjeskydd.
- Möjlighet att spara i en traditionellt förvaltd försäkring.

Nackdelar

- Ofta en dyr sparform, i normalfallet förknippad med avgifter förutom underliggande fondavgifter.
- Schablonskatt tas ut även om värdet på kontot minskat under året.

4. Placeringsalternativ för pensionssparande

När sparformen är vald för ditt behov återstår det att välja ett lämpligt placeringsalternativ för ditt sparande. För långsiktigt pensionssparande är det ett bra alternativ att spara i aktiefonder eller i en traditionell försäkring. I fondsparandet har du själv möjlighet att bestämma över hur du placerar dina pengar. Du kan då välja fonder med hög risk, aktiefonder, och därmed förvänta dig bättre värdeutveckling över tid. I en traditionell försäkring väljer försäkringsbolaget hur pengarna placeras och det finns alltid placeringar i räntebaserade tillgångar, som minskar risken, men samtidigt också begränsar möjligheten till bra värdeutveckling. Fondsparande är tillgängligt i de flesta sparformer, medan traditionell försäkring endast är tillgängligt i alternativen där det finns ett försäkringsinslag i sparandet.

4.1. Fondsparande

Fondsparande är ett bra alternativ för långsiktigt pensionssparande. Att spara i fonder innebär att du köper andelar i en fond, som i sin tur köper aktier eller räntebärande värdepapper för pengarna. Fonder kan både öka och minska i värde och det är inte säkert att du får tillbaka hela ditt satsade kapital. Risken är högre om du väljer en aktiefond och lägre om du väljer en räntefond. Med ökad risk kommer också möjligheten till bättre värdeutveckling.

4.1.1. Låg fondavgift

Värdeutvecklingen på fonder är svår att förutse men avgifterna är kända i förväg och höga avgifter kan urholka sparandet på lång sikt. Genom att välja fonder med låga avgifter kan du höja din pension. För varje extra krona du betalar i avgifter försvinner lika mycket från din framtida pension. Dessutom går du miste om den extra värdeutveckling som du skulle ha fått om pengarna du betalar i avgift hade fått stanna kvar och gett ränta år efter år. Det blir stora summor när det handlar om ett pensionssparande på 30 – 40 år. Avgifter på 1 procent kan till exempel gröpa ut sparandekapitalet med en tredjedel, eller 33 procent, på 40 år¹⁶.

4.1.2. Värdeutveckling och risk hänger ihop

Aktiefonder kan med sin högre risk ge bättre värdeutveckling än räntefonder, men värdet kommer att variera mer under tiden. För de flesta är inkomstpensionen den största delen av den totala pensionen och detta sparande har en låg risk. Ett eget sparande till pension är ett långsiktigt sparande och utgör för de flesta en mindre del av den totala pensionen. Det

¹⁶ Avgifternas betydelse illustreras i Pensionsmyndighetens tumregelrapport, webbplats: <https://www.pensionsmyndigheten.se/statistik-och-rapporter/Rapporter/rapporter>. Den senaste versionen av rapporten är publicerad 2019.

kan därför vara klokt att ta en högre risk i detta sparande för att kunna uppnå en högre förväntad värdeutveckling.

När man närmar sig pensionen kan det vara en god idé att se över och eventuellt sänka risknivån i sitt sparande. Risknivån kan sänkas successivt genom att till exempel gradvis välja en allt större andel räntefonder i sparandet. Hög risk innebär en mer varierad värdeutveckling och en börsnedgång blir svårare att återhämta på kortare sikt.

4.1.3. Globala aktiefonder med låg avgift

I snitt sparar vi till pensionen under mer än 30 – 40 år. Det som framför allt avgör hur sparandet går är hur mycket aktier och hur mycket räntor man har i sin fondportfölj, samt hur börserna och räntemarknaderna utvecklas. Det kan ingen förutse. Det gäller alla typer av fondsparande, oavsett om det är premiepension, tjänstepension eller eget sparande.

För de allra flesta är det ingen större mening med att försöka hänga med och gardera sig för alla tillfälliga upp- och nedgångar under en så lång tid. Det är bättre att sprida risken. Det kan man göra genom att placera sparandet i globala aktiefonder eller generationsfonder. De som valt fonder med högre risk, som placerar på begränsade geografiska marknader eller i enskilda branscher, behöver se över sitt fondval oftare.

Globala aktiefonder med låga avgifter, till exempel aktieindexfonder, är bra alternativ för ett eget långsiktigt sparande. I globala aktiefonder sprids risken över hela världen och sparandet blir inte känsligt för hur enskilda marknader eller branscher utvecklas. En låg avgift är av stor vikt för att kapitalet inte ska ätas upp över tid och ett riktmärke för sparande i en global aktieindexfond är att det inte bör kosta mer än 0,40 procent¹⁷ per år i fondavgift.

4.2. Traditionell försäkring

En traditionell försäkring innebär att försäkringsbolaget har ansvar för att förvalta pengarna. Ofta erbjuds någon typ av garanti, som till exempel att du får tillbaka minst det belopp du betalat in till försäkringen eller att du får en garanterad ränta på pengarna. Dina pengar placeras bland annat i räntebaserade värdepapper, aktier och fastigheter. Fördelningen på placeringarna bestäms av försäkringsbolaget och varierar över tiden. Som sparare i en traditionell försäkring får du återbäringsränta på dina pengar och därmed också en värdeutveckling som för en fond. Eftersom en traditionell försäkring innehåller en lägre andel aktier än en aktiefond är risken lägre, och därmed är också den förväntade värdeutvecklingen sämre.

¹⁷ 0,4 procent är ett sedan tidigare beslutat riktmärke och ett etablerat budskap för vad som är en rimlig avgiftsnivå för långsiktigt sparande i globala aktiefonder. Riktmärket är satt efter de fondavgifter som då erbjöds på de flesta fondtorg på marknaden och de flesta aktörer hade då en global aktiefond som kostade högst 0,4 procent. Detta riktmärke ses nu över internt på myndigheten och ett nytt uppdaterat ska tas fram.

Värdeutvecklingen varierar inte heller lika mycket som för en aktiefond. En traditionell försäkring lämpar sig för den som vill ha en tryggare placeringsform, ofta med någon typ av garanti. Det gäller dock att se upp så att avgifterna inte är för höga.

www.pensionsmyndigheten.se

